

Pratarmė

Kas yra kasdienybė? Ar mes esame jos autoriai? Kaip kasdienybė keičiasi prasidėjus karui ar gamtos katastrofai? Ar kasdienybė autoritarinėje valstybėje yra kitokia nei demokratinėje? Kokie yra kasdienybės kaitos procesai? Tai vieni pagrindinių klausimų, į kuriuos atsakymus galima rasti šio *Lietuvos etnologijos* tomo straipsniuose, kuriuose analizuojama kasdienybė skirtingais istoriniais ir politiniais laikotarpiais Lietuvoje, Ukrainoje, Makedonijoje ir Bulgarijoje. Autorių tekstuose detalai aprašoma kasdienybė įvairiuose kontekstuose, taip pat čia atskleidžiama, kaip socialiniai ir politiniai kontekstai ir struktūrinės galios veikia kasdienybę. Šis tomas tęsia ankstesnes *Lietuvos etnologijos* mokslines diskusijas kasdienybės tema, pradėtas A. Čepaitienės ir kitų autorių (žr. tomą 5(14), sud. A. Čepaitienė). Šio tomo straipsniuose atskleidžiama kasdienybių įvairovė, jų sklaida skirtingose visuomenėse ir analizuojamos jų ribos.

Tomo Vaisetos ir Neringos Klumbytės tekstai skirti sovietmečio laikotarpiui – psichiatrinės ligoninės kasdienybei (Vaiseta) ir socialistinių „trūkumų“ kasdienybei (Klumbytė). Abu tekstai atskleidžia, kaip autoritarinio režimo sąlygomis individai išgyveno ir perkūrė savo kasdienybę. Maryna Bazylevych ir Brittany Anderson bei Mykolė Lukošienė rašo apie netikrumo ir nesaugumo situacijose – karo Ukrainoje (Bazylevych ir Anderson) ir gamtos potvynių teritorijoje Vakarų Lietuvoje (Lukošienė) – gyvenančių žmonių kasdienybę. Rima Praspaliauskienė analizuoja „vokelių“ reiškinį gydymo įstaigose Lietuvoje, o Kristina Šliavaitė interpretuoja kolektyvinių dovanų dovanojimo mokytojams mokyklose praktikas. Autorės šiuose straipsniuose atskleidžia, kokias prasmes materialiams dalykams ir dovanoms dalyviai suteikia kasdienėse situacijose. Elana Resnick ir Fabio Mattioli tekstai skirti protestams Bulgarijoje ir Makedonijoje aptarti. Jie atveria kintančias ribas tarp kasdienybės ir protesto (Resnick), diskutuoja, kaip protestas tampa pačia kasdienybe (Resnick) arba kaip kasdienis „normalumas“, o ne protestas, tampa politiniu imperatyvu (Mattioli).

Šio numerio straipsniai leidžia skaitytojui žvilgtelėti į žmonių kasdienybę skirtingais istoriniais laikotarpiais ir skirtingose visuomenėse. Jie padeda prisiminti ar pažinti kasdienybę sovietmečiu Lietuvoje, apčiuopti skirtingų socialinių sluoksnių kasdienybės panašumus ir skirtumus, suprasti, kad mes nesame vieninteliai mūsų pačių kasdienybės autoriai, nes kasdienybę formuoja galios santykiai, socialiniai ir politiniai kontekstai, o kartais ir nesuvaldoma gamta.

Neringa Klumbytė
Kristina Šliavaitė

Editorial

What is everyday life? Who has the power to create it? How does everyday life change during war or natural disasters? Is everyday life in an authoritarian state different from life in a democratic country? How do everyday lives differ? The articles in this volume address these questions by analysing everyday life in different historical and political periods, in Lithuania, Ukraine, Macedonia and Bulgaria. The authors use ethnographic and historical analysis to invoke and explore everyday life. They illustrate how the social and political contexts, as well as structural powers, shape everyday life. This volume continues the scholarly discussion started by A. Čepaitienė and other authors in *Lithuanian Ethnology* No 4 in 2014, by looking at the topic of varieties of everyday life in different societies and in different contexts, and exploring the boundaries between the everyday and the extraordinary.

Tomas Vaiseta and Neringa Klumbytė explore everyday life in the Soviet authoritarian regime by focusing on a psychiatric hospital and its patients (Vaiseta), and on the communication between editors and readers of the humour and satire journal 'The Broom' about the shortcomings of everyday socialist life (Klumbytė). Maryna Bazylevych, Brittany Anderson and Mykolė Lukošienė investigate everyday life marked by uncertainty and insecurity, in the context of the war in Ukraine (Bazylevych, Anderson), and natural disaster in western Lithuania (Lukošienė). Rima Praspaliauskienė investigates the practice of giving 'envelopes' to doctors and care providers in health-care institutions in Lithuania, and Kristina Šliavaitytė analyses the practice of collective gift-giving at schools in Lithuania. Elana Resnick and Fabio Mattioli explore protests in Bulgaria (Resnick) and Macedonia (Mattioli). Their articles show how the boundaries between protests and the everyday can be disrupted and negotiated (Resnick), how protest can become a part of everyday life (Resnick), and how everyday 'normalcy' rather than protest can become a political imperative (Mattioli).

The papers in this volume give detailed ethnographic descriptions and use diverse sources and methods to explore everyday life in different societies and in different historical periods. They remind some of us, and allow others to learn, about some aspects of everyday life in the Soviet period in Lithuania. They also show the different everyday lives of various social strata within Lithuania and outside it. The articles inform us that we are not the only authors of our everyday life, which is structured by power relations, the social and political contexts, and even untamed nature.

Neringa Klumbytė
Kristina Šliavaitytė